

82/79

In the Supreme Court of South Africa
In die Hooggeregshof van Suid-Afrika

(Appell) Provincial Division)
Provinciale Afdeling)

Appeal in Civil Case
Appèl in Siviele Saak

Appellant,

versus

Appellant's Attorney Respondent's Attorney
Prokureur vir Appellant Prokureur vir Respondent

Appellant's Advocate Respondent's Advocate
Advokaat vir Appellant Advokaat vir Respondent

Set down for hearing on
Op die rol geplaas vir verhoor op

T.F.D.

Mr. Kester / (Cram): Jansen, Muller, Trengie, Viljoen, Bosh
Vir Appellant: D.A. Trengie

Vir Respondent: C.K. de J. Bruchardt

Nasser: 10h55 - 11h00; 11h15 - 11h25

Bruchardt: 11h25 - 12h45

UITSpraak Hof No 2 22/11/79 @ 9.45am

Die appel sluit met K.6. Die brief van die verhoor
word dan die volgende brief versorg. (Afskrif van die beslissing met K.6)

Bills taxed—Kosterekenings getakseer			
Writ issued Lasbrief uitgereik	Date Datum	Amount Bedrag	Initials Paraaf
Date and initials Datum en paraaf			

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

(APPÈLAFDELING)

In die saak tussen:

A.A. ONDERLINGE VERSEKERINGSMAATSKAPPY BPK.

APPELLANT

en

PHINEAS MANTJE

RESPONDENT

Coram: Jansen, Muller, Trengove, ARR., Viljoen et
Botha, Wnd. ARR

Verhoor: 2 November 1979

Gelewer: 22 November 1979

UITSpraak

TRENGOVE, AR:

Hierdie appèl is teen 'n uitspraak van VAN REENEN, R., in die Transvaalse Provinsiale Afdeling, waarvolgens die appellant (verweerder) gelas is om skadevergoeding ten bedrae van R500, tesame met gedingskoste, aan die respondent (eiser)

te/2

te betaal.

Die saak spruit voort uit 'n botsing tussen twee voertuie in 'n robot-beheerde kruising, te wete die kruising van Rissik- en Bourkestraat, in Sunnyside, Pretoria. Die eiser was die bestuurder van die een voertuig, 'n motorfiets; die ander voertuig, 'n Datsun bakkie, is bestuur deur ene Philip Peter van der Merwe, en hy het 'n passasier, by name John Wesley O'Neil, by hom gehad. Die Datsun bakkie was destyds deur die verweerder verseker kragtens die Wet op Verpligte Motorvoertuigversekering, 1972 (No 56 van 1972). Die eiser het beserings in die ongeluk opgedoen en as gevolg daarvan het hy 'n aksie vir die betaling van skadevergoeding ten bedrae van R3 208 teen die verweerder ingestel. Die omvang van die eiser se skade is later by ooreenkoms tussen die partye op R2 000 vasgestel.

Ondanks die bewerings van nalatigheid in die pleitstukke, het dit by die verhoor geblyk dat die dispuut tussen die partye binne 'n baie beperkte bestek val. Dit was eintlik

gemene saak by die verhoor dat een van die twee bestuurders die betrokke kruising teen 'n rooi verkeerslig binnegegaan het. Die omstrede vraag was of dit Van der Merwe of die eiser is. Destyds was dit die kern van die geskilpunt tussen die partye. Daar was net drie getuies by die verhoor, naamlik die eiser self, en Van der Merwe en O'Neil, wat namens die verweerder getuig het. Die eiser het by die verhoor gesê dat hy op sy motorfiets die kruising vanuit Rissikstraat binnegegaan het terwyl die verkeerslig vir hom groen was, en dat hy toe onverwags van die linkerkant af deur die versekerde voertuig raakgery is; daarenteen het Van der Merwe en O'Neil albei getuig dat die verkeerslig vir Van der Merwe groen was toe hy die kruising vanuit Bourkestraat binnegaan en die motorfiets 'n oomblik later aan die linkerkant tref. Die verhoorregter het hierdie feitegeskil ten gunste van die verweerder uitgewys; hy het Van der Merwe en O'Neil se getuienis aanvaar en die eiser s'n, op hierdie punt, verwerp. Die hof het bevind dat dit die eiser is wat die kruising teen die rooi

lig binnegegaan het, en dat hy nalatig was. Die verhoorregter het nietemin bevind dat Van der Merwe ook skuld aan die botsing het omdat hy, soos dit in die uitspraak gestel word, die eiser "moes raakgesien het". Ter motivering van hierdie gevolgtrekking sê die geleerde verhoorregter: "Hy (d.i. van der Merwe) het gesê dat hy het hom (d.i. die eiser) glad nie gesien nie, en dit beteken hy het nie daardie mate van versigtigheid aan die dag gelê om op te let wat voor hom aangaan nie".

Vir die doeleindes van die verdeling van skade is die skuld van die eiser en Van der Merwe onderskeidelik op 75% en 25% vasgestel en op daardie basis het die hof toe gelas dat die verweerder skadevergoeding ten bedrae van R500, en gedingskoste, aan eiser betaal. Hierteen kom die verweerder nou in hoër beroep. Dit is tans gemene saak dat die eiser nalatig was deurdat hy die kruising vanuit Rissikstraat teen die rooi verkeerslig binnegegaan het. In hierdie Hof het die dispuut uitsluitlik gegaan oor die verhoorhof se bevinding dat Van der

Merwe ook kousaal nalatig was. Die verweerder se standpunt was, en is nog steeds, dat Van der Merwe geensins nalatig was nie en dat die botsing geheel en al aan die eiser se nalatigheid te wyte is.

Die tersaaklike feite is nie in geskil nie en is heel eenvoudig. Rissikstraat loop van oos na wes en dra verkeer in beide rigtings. Bourkestraat loop van noord na suid en is ook 'n tweerigtingstraat. Dit blyk ongelukkig nie uit die getuienis hoe breed hierdie strate is nie. Rissikstraat is waarskynlik wyer as Bourkestraat want die getuie Van der Merwe het gesê dat dit 'n besige straat is en heelwat meer verkeer dra as Bourkestraat wat, volgens Van der Merwe, net wyd genoeg is vir een verkeerstroom in elke rigting. Soos reeds vermeld, word albei strate by die kruising deur verkeersligte beheer. Die kruising self is afgebaken deur wit strepe waar voertuie moet stilhou as die verkeersligte teen hulle is.

Op die betrokke dag, 9 Augustus 1976, omstreeks 6.30 vm., was die eiser en Van der Merwe albei op pad werk toe. Die

eiser het met sy motorfiets van wes na oos in Rissikstraat gery en hy was van plan om deur die kruising na sy werkplek, in Waterkloof, te gaan. Van der Merwe het terselfdertyd met sy Datsun bakkie van noord na suid in Bourkestraat gery; hy was ook van voorneme om deur die kruising te gaan en dan net ten suide daarvan, na regs, in Walkerstraat af te draai. Hy het min of meer in die middel van sy baan, d.i. die oostelike helfte van Bourkestraat, teen 'n spoed van ongeveer 50 tot 60 kilometer per uur gery. Onderwyl hy die kruising nader, het hy gemerk dat die verkeerslig by die kruising rooi is en hy verminder toe geleidelik sy spoed; toe hy ongeveer 35 na 40 meter vanaf die kruising is, het hy gesien dat die verkeerslig na groen oorskakel en hy het toe weer sy spoed vermeerder en aangery; en met dat hy oor die wit streep by die kruising gaan, gewaar hy skielik 'n motorfiets wat teen die rooi lig in die kruising aankom, en 'n oomblik later tref die voorkant van sy bakkie die agterste helfte van die motorfiets aan die linkerkant. Van der Merwe het in kruisverhoor toegegee dat hy nie

spesifiek uitgekyk het vir verkeer wat moontlik van sy regterkant, m.a.w. van wes na oos, die kruising teen die rooi verkeerslig kon binnekom nie. Hy het in dié verband egter verduidelik dat toe die verkeerslig vir hom na groen oorskakel, het hy aanvaar "dat voertuie wat aankom vir die rooi lig outomaties moet stop en sou stop". Hy het ook gesê dat hy gemerk het, nadat die lig na groen oorgeskakel het, dat voertuie reeds by die wit streep aan die oostelike grens van die kruising in Rissikstraat tot stilstand gekom het.

Teen hierdie agtergrond kom ek nou by die vraag of die verhoorregter gefouteer het, al dan nie, deur te bevind dat Van der Merwe bydraend nalatig was. Dit blyk nie heeltemal duidelik uit die uitspraak van die verhoorhof wat die eintlike grondslag van hierdie bevinding is nie. In die passasie wat ek reeds aangehaal het, sê die verhoorregter dat Van der Merwe die eiser "moes raakgesien het" en dat hy erken het dat hy die eiser "glad nie" gesien het nie. Dit is nie heeltemal korrek nie. Van der Merwe het, weliswaar, toegegee dat hy nie

op enige stadium voor die botsing uitgekyk het vir verkeer van regs nie, maar hy het desnietemin ook gesê "met die wat ek oor die stoplyn gaan het hierdie motorfiets oor die rooi verkeerslig aangekom en ek het toe met die motorfiets gebots". En op 'n vraag of hy op daardie stadium enigiets kon doen om die botsing te vermy, het hy geantwoord "die oomblik toe ek die motorfiets sien was dit reeds te laat om die ongeluk te vermy". Volgens hierdie getuienis, wat nie betwis is nie, het Van der Merwe die eiser dus 'n oomblik of wat voor die botsing in die kruising gewaar. Hoe dit ook al sy, ek dink nie dat die verhoorregter tot die gevolgtrekking gekom het dat Van der Merwe nalatig was net omdat hy versuim het om uit te kyk vir verkeer van regs voordat hy die kruising binnegegaan het nie. Alhoewel dit nie uitdruklik in die uitspraak so gestel word nie, wil dit voorkom of hy van oordeel was dat die eiser voor Van der Merwe in die kruising ingegaan het, al was dit ook teen die rooi verkeerslig, en dat Van der Merwe hom, om daardie rede, eerder moes gesien het.

Verweerder se advokaat, mnr Naser, het sy betoog by die verhoor - net soos in hierdie Hof - gegrond op Netherlands Insurance Company of S.A. v. Brummer, 1978(4) S.A. 824(A) en hy het hom veral beroep op 'n passasie op bl 833 A-F waar MULLER, AR., 'n uiteensetting gee van wat normaalweg geverg word van 'n bestuurder wat 'n kruising nader en binnegaan terwyl die verkeerslig vir hom groen is. Met verwysing na die argument wat op hierdie passasie in die Brummer-saak gebaseer is, sê die verhoorregter:

"Mnr Naser het dit gelees asof dit betrekking sou hê op 'n voertuig wat teen die rooilig ingegaan het en reeds binne die kruising was. Ek kan die saak nie so lees nie.

Daar is 'n ou 1944 Appêlhof beslissing waar soortgelyke probleme bespreek word, en die Hof feitlik dieselfde benadering het as wat die Appêlhof hier het, wat betref die verpligting wat op 'n persoon lê wanneer hy 'n beheerde kruising ingaan. Hy sê byvoorbeeld:

'A person approaching an intersection which is controlled by traffic lights is not called upon to anticipate the possibility that the traffic lights

will be disregarded by traffic proceeding at right-angles to the direction in which he is approaching'.

Maar dan gaan die geleerde Regter verder:

'Inside the intersection somewhat different considerations apply. A person, be he a motorist in a car or a pedestrian inside an intersection crossing against the red is virtually a trespasser, but that does not give the obedient motorist the right heedlessly to run him down. If by the use of ordinary care after the danger had become apparent he could have avoided a collision, his failure to do so will be considered negligent.'

Na hierdie saak word glad nie in Brummer se saak verwys nie, en ek kan nie indink dat die geleerde Appèlregter met een veeg daardie regstelling wat na my mening gesonde reg is, wil wegvee nie.

Die opmerkings in Brummer se saak is nie ter sake in hierdie saak nie, en gevolglik vind ek dat die verweerder wel aanspreeklik is."

Om moontlike misverstand te voorkom, wys ek in die verbygaan daarop dat die verhoorregter se verwysing na "'n ou 1944 Appèlhof beslissing waar soortgelyke probleme bespreek word" klaarblyklik 'n vergissing is. Daar is nie so 'n uitspraak nie. Die eerste aanhaling in voormelde passasie kom

oorspronklik uit die uitspraak van GREENBERG, RP., in Central News Agency, Ltd. v. Schocher, 1943 TPA 355 op bl 359, en die tweede uit die uitspraak van BLACKWELL, R., in Van der Walt v. Gershater, 1944 TPA 240 op bl 244.

Dit kan, na my mening, van voormelde passasie in die uitspraak van die hof a quo afgelei word dat die verhoorregter by oorweging van die vraag of Van der Merwe ook nalatig was, uitgegaan het van die standpunt dat dit op 'n oorwig van waarskynlikhede bewys is dat die eiser voor Van der Merwe in die kruising was. Dit was trouens die grondslag van die betoog namens die eiser in hierdie Hof. Ek kan om verskeie redes nie met hierdie benadering saamstem nie. Eiser se advokaat het ter ondersteuning van sy betoog, in die eerste plek, gepoog om munt te slaan uit 'n toegewing wat Van der Merwe teen die einde van sy kruisverhoor gemaak het - hy het, naamlik, saamgestem met 'n stelling deur eiser se advokaat dat die eiser voor hom in die kruising moes gewees het. Hierdie toegewing beteken in werklikheid niks nie omdat Van der Merwe op daardie sta-

dium reeds gesê het - en die hof het dit aanvaar - dat hy nooit na regs uitgekyk het vir verkeer nie, en hy die eiser nie gesien het voordat hy self oor die wit streep in Bourkestraat gegaan het nie. Die toegewing was dus nie op sy eie waarneming gebaseer nie.

Eiser se advokaat het ook betoog dat dit van al die omstandighede afgelei kan word dat die eiser voor Van der Merwe in die kruising moes gewees het. Ek kan ook nie hiermee saamstem nie. Daar is eerstens geen regstreekse getuienis dat dit die geval was nie. Hierbenewens is die gegewens waarvan die relatiewe posisies van die twee voertuie, op die kritieke stadium, afgelei moet word baie karig en uiters vaag. Soos ek reeds aangetoon het is daar feitlik geen gegewens oor die breedte van die twee strate nie. Die getuienis oor die relatiewe spoed van die twee voertuie is ook uiters vaag. Al wat in die oorkonde aangaande die eiser se spoed voorkom, is dat hy op 'n vraag van sy advokaat of hy die betrokke oggend vinnig gery het, geantwoord het "Nee, ek het nie vinnig gery nie". Dit is

ook nie duidelik wat Van der Merwe se spoed was nadat die lig vir hom groen geword het nie. Hy het op 'n vraag teen watter spoed hy die kruising binnegegaan het, net gesê "Ek het nie 'n idee wat my spoed op daardie oomblik was nie, maar dit was so om en by 50 km.p.u. gewees". Die getuienis met betrekking tot die punt van botsing is ook vaag. Alhoewel dit gemene saak is dat die twee voertuie in die noord-oostelike sektor van die kruising gebots het, blyk dit nie duidelik uit die getuienis presies waar die punt van botsing was in verhouding tot die wit strepe aan die westelike en noordelike grens van die kruising nie. Alhoewel dit vir hom in die mond gelê was deur sy advokaat dat hy amper deur die kruising was toe die verskerde voertuig hom tref, het eiser geantwoord "ek was in die middel". Toe Van der Merwe in kruisverhoor gevra is "hoe ver was u reeds oor die wit streep in Bourkestraat toe die botsing plaasgevind het", was sy antwoord "Ek het op hierdie stadium nie 'n idee hoe ver ek was nie. Dit kon miskien 3 na 4 meter ge-wees het". O'Neil het op sy beurt weer saamgestem met 'n

stelling wat die verhoorregter aan hom gemaak het, naamlik dat "toe die botsing plaasgevind het was die motorfiets verder in die kruising van sy kant af as wat julle van julle kant af was". Hoe dit ookal sy, by ontstentenis van meer presiese gegewens aangaande die breedte van die strate, die relatiewe spoed van die twee voertuie, en die punt van botsing kan dit, na my oordeel, nie op 'n oorwig van waarskynlikhede beslis word welke van die twee voertuie die kruising eerste binnegegaan het nie.

Maar, selfs al sou dit ten gunste van die eiser aanvaar word dat hy eerste in die kruising was, volg dit nie sondermeer dat Van der Merwe nalatig was nie, of indien hy wel nalatig was, dat sy nalatigheid enigsins tot die veroorsaking van die botsing bygedra het nie. Die vraag wat in die verband beantwoord moet word is of die redelike versigtige bestuurder in Van der Merwe se omstandighede die botsing sou kon vermy het. Hierdie vraag het twee fasette. Die eerste is:

op welke oomblik sou so 'n bestuurder vir die eerste keer beseef het dat die eiser òf reeds in die kruising is òf dat hy die rooi verkeerslig gaan verontagsaam? En die tweede vraag, wat hiermee saamhang: sou hy op daardie oomblik nog in staat gewees het om 'n botsing met die eiser te vermy? Van der Merwe was, soos reeds vermeld, ongeveer 35 na 40 meter vanaf die wit streep toe die verkeerslig vir hom na groen oorslaan. Op daardie stadium was hy volkome geregtig om te aanvaar dat verkeer vanuit Rissikstraat nie die kruising teen die rooi verkeersligte sou binnegaan nie; hy was insgelyks geregtig om sy spoed na om en by 50 kilometer per uur te vermeerder om seker te maak dat hy betyds deur die kruising kom. Van der Merwe was ook nie onder enige verpligting om spesifiek na regs (of links) uit te kyk vir verkeer nie, en selfs al sou hy dit gedoen het is dit onwaarskynlik dat hy die eiser sou gesien het voordat hy self by die wit streep aangekom het. Daar was 'n ry jakarandabome op die sypaadjie aan die westelike kant van Bourkestraat wat tot by die noord-westelike hoek van die kruising

sing gestrek het en daarbenewens was die hoekerf ook ommuur.

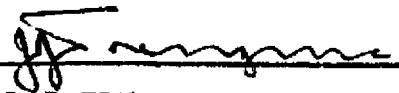
Van der Merwe het gesê - en dit is nooit betwis nie - dat hierdie bome en die muur "belemmer tot 'n mate die uitsig vir verkeer wat na die ooste toe beweeg, 'n mens sien gewoonlik nie voertuie voor jy by die stopstreep van Bourkestraat is nie". O'Neill het dit bevestig. Die vraag op watter oomblik die eiser vir die redelik versigtige bestuurder in Van der Merwe se posisie sigbaar sou geword het, hang ook tot 'n mate af van hoe naby die eiser aan die linkerkant, d.i. die noordelike kant, van Rissikstraat gery het, terwyl hy die kruising nader, want hoe nader hy aan die linkerkant van die pad gery het, hoe later sou hy vir Van der Merwe sigbaar geword het.

Ook op hierdie punt is daar geen getuienis nie. In die omstandighede is dit onmoontlik om met enige mate van sekerheid te bepaal op welke oomblik die eiser vir die eerste keer binne die gesigsveld van die redelik versigtige bestuurder sou gekom het. Soos vroeër reeds gesê is, weet ons ook nie wat die eiser se spoed op daardie stadium was nie. Dit staan egter vas

dat Van der Merwe die eiser inderdaad gewaar het net toe hy (Van der Merwe) oor die wit streep, in Bourkestraat, beweeg en, na my oordeel, kan dit op grond van die beskikbare feite nie gesê word nie dat die redelik versigtige bestuurder die eiser op 'n enigsins vroeër oomblik sou gesien het. En, as die eiser op daardie moment of reeds in die kruising was - soos tans ten gunste van die eiser aanvaar word - of op die punt was om die kruising binne te gaan, sou selfs die redelik versigtige bestuurder, volgens alle aanduidings, nie die botsing kon vermy het nie. Van der Merwe het getuig dat hy op daardie stadium niks kon doen om die botsing te vermy nie, en hierdie bewering is nie op enige stadium by die verhoor, of in hierdie Hof, aangeveg nie.

Om die redes hierbo uiteengesit het die verhoorhof, na my mening, gefouteer in sy bevinding dat eiser op 'n oorwig van waarskynlikheid bewys het dat Van der Merwe bydraend nalatig was. Die appèl moet gevolglik slaag.

Die appèl slaag met koste. Die bevel van die
verhoorhof word deur die volgende bevel vervang: Absolusie
van die instansie met koste.

J J TRENGOVE

Jansen,	AR)	
Muller,	AR)	
Viljoen, Wn.	AR)	Stem saam
Botha,	Wn. AR)	